

VÝZNAM SDRUŽENÍ CIZINCŮ ZE ZEMÍ SUBSAHARSKÉ AFRIKY A BÝVALÉ JUGOSLÁVIE V PRŮBĚHU INTEGRAČNÍHO PROCESU

ANDREA GERSTNEROVÁ

Role of associations of foreigners from sub-Saharan Africa and former Yugoslavia during the integration process

Abstract: Associations of foreigners are generally presented as platforms for meetings, information exchange and social networking. But they are also cultural identity holders and centres for altruistic help and solidarity. During the integration process the associations of foreigners may as well help to reduce the socio-economic disorientation of immigrants in the host society and to facilitate the insertion of immigrants in the labor market. This study offers a broad insight into the intra-community life of Sub-Saharan Africans and migrants from former Yugoslavia residing in the Czech Republic. It analyses the basic functions of associations of Sub-Saharan and ex-Yugoslav foreigners, their forms, dynamics, and efficiency with respect to their immigration context and the economic cycle. Moreover, the study underlines to what extent the socio-cultural proximity between the country of origin and the Czech Republic and the socio-economic situation of migrants in the host society affect the creating of associations of foreigners. The research findings come from electronic surveys with academicians and semi-structured interviews with both representatives of associations of foreigners and migrants themselves.

Key words: Community life, Social Cohesion, Economic crisis, Sub-Saharan Africa, Yugoslavia.

Imigranti do hostitelské společnosti přicházejí vždy s určitými představami, čeho chtějí v nové zemi dosáhnout, nicméně jejich šance na úspěšnou socioekonomickou integraci v hostitelské společnosti závisí nejen na lidském kapitálu, kterým disponují, ale je také podmíněna zemí jejich původu, rasou a příslušností k určité

etnické komunitě (Castles 2008). Čím si jsou kultury země původu a hostitelské společnosti podobnější, tím je obvykle integrační proces a proniknutí imigranta do struktur většinové společnosti jednodušší (Drbohlav 2003). Kulturní rozdíly ovlivňují i zájem migrantů zakládat v hostitelské společnosti krajanská sdružení. Největší zájem o „komunitní život“ mají obvykle nově přichozí migranti ze vzdálenějších sociokulturních krajin, pro které sdružení cizinců představují „jedinou jistotu v extrémně proměnlivé a nejisté realitě“ (Yeboah, prezident ghan-ského sdružení GHANANKABOMKUO).

Sdružení cizinců představují platformu pro setkávání, vzájemnou výměnu informací a navazování kontaktů. Současně jsou centrem pro uchovávání tradičních náboženských a kulturních aktivit a místem pro altruistickou pomoc a solidaritu vůči členům dané komunity v hostitelské společnosti a příbuzným v zemi původu. Sdružení cizinců rovněž snižují rizika socioekonomické dezorientace imigrantů v nové společnosti (Waldinger 1994) a usnadňují integraci imigrantů na příliš restriktivním trhu práce (Hou 2009). Teorie etnických enkláv (Wilson – Portes 1980), *middlemen minorities* (Bonacich 1972; 1973), segmentační teorie a teorie etnických nik (Aldrich – Waldinger 1990) roli přistěhovalecké komunity na trhu práce v hostitelské společnosti potvrzují.

Ačkoli sdružení cizinců mohou mít rozdílnou podobu, jedno mají společné. „Naprostá většina jejich aktivit funguje v České republice svépomocí a diaspora se na jejich nákladech spolupodílí natolik, nakolik je to pro ni možné.“ (Pavlíková, výzkumná pracovnice) Intenzita sociálních vazeb mezi členy té které přistěhovalecké komunity nicméně v průběhu integračního procesu imigrantů i během ekonomického cyklu kolísá.

Význam sdružení cizinců ze subsaharské Afriky a bývalé Jugoslávie v průběhu integračního procesu byl předmětem postdoktorského výzkumu realizovaného za finanční podpory lucemburského Národního fondu pro výzkum a programu Evropské komise – Marie Curie. Realizátorem postdoktorského projektu bylo lucemburské Výzkumné centrum pro studium a vzdělávání v oblasti sociálních věd a interkulturní výchovy (CEFIS Lucemburk). Partnery projektu byly Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, reprezentovaná doc. RNDr. Dušanem Drbohlavem, CSc., a belgický Institut pro výzkum vzdělávání v oblasti migrace (IRFAM Lutych), zastoupený jeho ředitelem Dr. Altayem Mančem. Ačkoli postdoktor-ský výzkum porovnává situaci ve třech zemích Evropské unie, a to v Belgii, Lucemburku a České republice, tento článek pojednává o rolích sdružení cizinců ze subsaharské Afriky a bývalé Jugoslávie usazených v České republice. Článek analyzuje základní funkce sdružení cizinců, jejich podobu, dynamiku

a efektivnost v závislosti na daném kontextu a hospodářském cyklu. Výzkum poukázal na vliv motivu imigrace, sociokulturního prostředí země původu migrantů a socioekonomické situace migrantů v hostitelské společnosti na jejich utváření komunitních spolků cizinců ze subsaharské Afriky a zemí bývalé Jugoslávie¹ v České republice.

Studie byla zpracována na základě výsledků tří empirických šetření (e-mailové ankety a semistrukturovaných rozhovorů), které odkrývají realitu z pohledu akademické obce, sdružení cizinců a z pohledu migrantů samotných. V období od 6. února do 24. dubna 2012 proběhl e-mailový průzkum názorů českých výzkumníků zabývajících se migrací a integrací cizinců na posilování interkulturní solidarity v době ekonomické krize. Osloveno bylo celkem 60 výzkumníků. Na e-mailový průzkum reagovalo celkem 14 výzkumníků z celé České republiky.² Všechny komentáře byly do studie postupně zapracovány. Dále bylo v průběhu roku 2012 a počátkem roku 2013 uskutečněno celkem 6 rozhovorů s představiteli sdružení afrických migrantů³ a 5 rozhovorů s představiteli sdružení migrantů z bývalé Jugoslávie.⁴ V neposlední řadě bylo uskutečněno celkem

¹ Tito imigranti tvoří dohromady 2,5 % ze všech imigrantů pobývajících v České republice. V České republice se v roce 2011 nacházelo celkem 2055 subsaharských imigrantů ze 46 zemí a 8057 migrantů ze 6 zemí bývalé Jugoslávie (z Republiky Srbsko, Srbska a Černé Hory, Bosny a Hercegoviny, Makedonie a Kosova). Migrantů ze subsaharské Afriky tvořili 0,5 % a migrantů z bývalé Jugoslávie 2 % ze všech imigrantů pobývajících v České republice (ČSÚ 2011).

² 1) doc. RNDr. Dušan **Drbohlav**, CSc. (Univerzita Karlova v Praze); 2) Mgr. Dita **Čermáková**, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze); 3) ThLic. Mgr. Denisa **Červenková**, Th.D. (Univerzita Karlova v Praze); 4) Mgr. Pavel **Čížinský** (právník, politolog); 5) Mgr. Ondřej **Daniel**, Ph.D. (Technologické centrum AV ČR); 6) RNDr. Eva **Janská**, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze); 7) Mgr. Martin **Klapetek**, Ph.D. (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích); 8) Mgr. Tereza **Kušníráková** (Univerzita Karlova v Praze); 9) Eva **Pavlíková**, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze); 10) RNDr. Markéta **Seidlová**, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze); 11) PhDr. Michal **Vašečka**, Ph.D. (Masarykova univerzita v Brně); 12) RNDr. Tomáš **Kostelecký**, CSc. (Akademie věd ČR); 13) Blanka **Tollarová**, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze) a 14) Mgr. Jana **Zdeňková** (Univerzita Karlova v Praze).

³ Rozhovorů se zúčastnili: 1) předseda Humanitas Afrika v Praze – Kofi A. **Nkrumah**, 2) prezident ghanského sdružení cizinců GHANANKABOMKUO – Augustine **Yeboah**, 3) prezident Česko-africké společnosti – José-Paulo **Mpaka**, 4) prezident Asociace migrantů z Pobřeží slonoviny křesťanského jména – Aka, 5) anonymní představitel nigerijského sdružení Ibo Progressive Union a 6) anonymní představitel nigerijské církevní komunity Redeemed Christian Church of God.

⁴ Rozhovorů se zúčastnili: 1) předseda sdružení Lastavica – MUDr. Edib **Jaganjac**; 2) členka etické komise sdružení Lastavica – Selma **Muhic Dizdarevic**, Ph.D.; 3) člen Rady sdružení Lastavica – Ing. Bojan **Bilić**; 4) ředitelka občanského sdružení Slovo 21 – Jelena **Silajdžić** a 5) anonymní představitel Srbského sdružení sv. Sava.

90 semistrukturovaných rozhovorů s africkými imigranty, analyzujících průběh jejich integračního procesu na trhu práce v době hospodářské recese a také jejich propojenost na komunitní spolky. Vlastní terénní šetření s africkými respondenty probíhalo celkem 9 týdnů – od 2. února do 6. dubna 2011 (Gerstnerová – Vitnerová 2011). Zapracované komentáře byly vždy v závorkách označeny příjmením autora výroku (viz pozn. 2–4).

Podoba a funkce sdružení cizinců v době ekonomické krize

Současná ekonomická krize neměla – navzdory původním předpokladům – na posilování interkomunitních vazeb mezi migranty velký vliv. „Ačkoli je solidarita v době ekonomické krize více potřeba, míra soudržnosti etnických komunit se buď nemění, anebo spíše klesá.“ (Vašečka) Dalo by se říci, že individualistický způsob života postmoderních společností má za následek spíše posilování soudržnosti v rámci rodin, nikoli v rámci určité přistěhovalecké komunity. „Ocítnou-li se někteří členové přistěhovalecké komunity v nouzi, snaží se situaci vyřešit především v rodinném kruhu,“ (Seidlová) nebo – v případě Vietnamců – „v rámci svých širších rodin a už ne tolik v rámci celé imigrantské skupiny.“ (Kušniráková) „Závisí však na tom, o jakou přistěhovaleckou komunitu se jedná. Zdali je to komunita již usazená, tradiční anebo nikoli.“ (Janská) „Obecně se na zachytnou síť přistěhovaleckých komunit spoléhat příliš nelze, neboť ani jejich solidarita není bezbřehá.“ (Daniel)

Převážnou většinu migrantů z bývalé Jugoslávie přivedlo na území České republiky vítězství nacionalismu a následné vypuknutí mezinárodních válek.⁵ Afričtí migranti obvykle přijíždějí a přijíždějí do České republiky jako jednotlivci, ať už jako studenti, stážisté nebo žadatelé o mezinárodní ochranu (Gerstnerová 2009). Zatímco tedy migrace z bývalé Jugoslávie do České republiky byla ve směr záležitostí nukleárních rodin, migrace subsaharských migrantů byla a stále je záležitostí spíše individuální. Z tohoto důvodu sdružení afrických migrantů připomínají jakési kluby jednotlivců (Mpaka, Aka, Yeboah). Oproti válečným migrantům z bývalé Jugoslávie (majícím na území České republiky své nejbližší rodinné příslušníky), afričtí imigranti zakládáním komunitních spolků do jisté míry suplují chybějící rodinné vazby.

Nejčastějšími členy komunitních sdružení jsou představitelé první generace migrantů. V České republice nejsou známy žádné spolky subsaharských

⁵ V roce 1991 mezi Srby a Chorvaty ve sporných oblastech Chorvatska (Krajina) a o něco později, na jaře 1992, i v Bosně a Hercegovině mezi jejími třemi konstitutivními národy – Srby, Muslimy/Bosňáky a Chorvaty (Daniel 2009).

Afričanů nebo přistěhovalců z bývalé Jugoslávie, které by byly založeny druhou generací migrantů. Nabízí se dvojí vysvětlení tohoto stavu. První spočívá v tom, že vzhledem k rané fázi migrace ze subsaharské Afriky a bývalé Jugoslávie do České republiky druhá generace migrantů, narozená v České republice, ještě nedosáhla dospělosti, tedy věku, v němž by vůbec mohla komunitní spolky zakládat. Druhým neopominutelným důvodem je skutečnost, že motivace osob zakládat komunitní spolky postupem času a prohlubující se integrací do české společnosti upadává.

Tendence sdružovat se v komunitních spolcích (oficiálního nebo neoficiálního charakteru) je v České republice o něco výraznější u afrických migrantů než u migrantů z bývalé Jugoslávie. V případě africké komunity se jedná zhruba o polovinu kontaktovaných osob, přičemž dvě třetiny z nich jsou zároveň i jejich aktivními členy (Gerstnerová 2010).

Vazby mezi africkým imigrantem a příslušnou přistěhovaleckou komunitou jsou přitom nejintenzivnější v rané fázi jeho integračního procesu, v dalších fázích zájem o posilování interkomunitních vazeb postupně upadává. Celé tři čtvrtiny afrických migrantů se během svých prvních měsíců po příjezdu do České republiky obracejí na existující sdružení Afričanů s prosbou o pomoc související s jejich přechodnou prostorovou a systémovou dezorientací. Sdružení cizinců ze subsaharské Afriky jsou obvykle vytvořena na základě konkrétní etnické příslušnosti nebo společného jazyka a mají zpravidla neformální charakter (tzn. nejsou registrována Ministerstvem vnitra ČR v Evidenci nestátních neziskových organizací). Největší počet sdružení cizinců ze subsaharské Afriky se nachází v Praze, pobývá zde až 60 % ze všech evidovaných subsaharských imigrantů (ČSÚ 2011). Nejčastěji se lze v Praze setkat se spolky čtyř nejpočetnějších skupin subsaharských migrantů usazených v České republice, tj. Nigerijců, Konžanů, Kamerunců a Guinejců, ale jsou tu i sdružení Ghaňanů, Zambijců, Tanzanců, Senegalců, migrantů z Pobřeží slonoviny aj. (Mpaka, Nkrumah).⁶

Naproti tomu sdružení migrantů z bývalé Jugoslávie obvykle vznikají až po 10–15 letech pobytu migrantů na území České republiky. Častým motivem je tzv. jugonostalgie antinacionalistických exulantů a velké části gastarbeiterů po dříve existujícím prostoru, o nějž se dělilo více skupin různých tradic (Daniel 2009). „Jugonostalgie vyplouvá nejzřetelněji na povrch z vyprávění uprchlíků

⁶ Úplný seznam sdružení cizinců uvést nelze, protože převážná většina sdružení (zejména afrických migrantů) nemá oficiální charakter a jsou velmi „éterická“ (jejich založení a zánik závisí na rozhodnutí zpravidla jedné osoby – prezidenta sdružení). Taktéž charakteristika sdružení cizinců – co do počtu členů a jejich demografických vlastností – je obtížná, protože si nikdo nevede přesné statistiky a situace se neustále mění.

90. let 20. století, kteří za sebou zanechávali ztracený ráj multikulturních tradic jugoslávské federace. Nostalgie po multikulturním prostoru může však u uprchlíků obsahovat i kritický pohled na Jugoslávii a částečnou recepci nacionalistických ideologií, kdy jsou z rozbití společného státu a vyburcování konfliktu obviňována sousední etnika.“ (Daniel 2009) V České republice je ovšem známo pouze jedno sdružení, které podporuje kulturní dědictví staré Jugoslávie – Lastavica, o. s. Jedná se zároveň o nejpočetnější spolek jugoslávských migrantů čítající několik set členů napříč státy bývalé Jugoslávie (Jaganjac, předseda). Ostatní spolky sdružují obvykle jen představitele jednoho státu a počet jejich členů nepřekračuje povinné minimum pro založení občanského sdružení (tj. tři osoby). Sdružení občanů bývalé Jugoslávie oslavují zejména kulturu země (popř. zemí) původu (tj. jazyk, tradiční hudbu), kterou se snaží předat i svým dětem narozeným v České republice.

Sdružení imigrantů ze subsaharské Afriky a bývalé Jugoslávie mají v České republice především socializační charakter, tj. zajišťují kontakt mezi jednotlivými členy diaspory (Gerstnerová 2012). Sociální kontakt jim pomáhá orientovat se v nové společnosti a udržovat vazby se zemí původu. Spíše výjimečně se sdružení migrantů (např. Česko-afriická společnost) snaží integrovat členy diaspory do české společnosti také poskytováním právního poradenství, které by jim napomohlo získat stabilnější pobytový status, nebo sociálně-zdravotního poradenství, jež by jim pomohlo obstarat si střechu nad hlavou či vysvětlilo smysl zdravotního pojištění, popř. poskytováním interkulturního poradenství ohledně pochopení a překonání rozdílů mezi hostitelskou společností a zemí jejich původu (Mpaka).

Z výzkumu vyplynulo, že zájem migrantů o sdružování se v komunitních spolcích je obvykle tím větší, čím vzdálenější jsou historicko-kulturní kořeny mezi zemí původu migranta a Českou republikou. Nicméně „míru závislosti migrantů na pomoci ostatních krajanů také determinuje délka pobytu v hostitelské společnosti a dynamiku integrace míra religiozity přistěhovaleckých komunit“ (Červenková). Dle názoru oslovených českých výzkumníků jsou krajanské organizace s náboženským přesahem považovány za jedny z nejvíce soudržných. „Náboženské zázemí (jako např. almužna u muslimů, desatero u křesťanů) patří vedle příslušnosti k jednomu národu a ekonomické výhodnosti ke třem nejvýznamnějším důvodům vzniku sdružení cizinců v hostitelské společnosti. Navíc u části migrantů, kteří považují náboženství za důležitý prvek svého života, hraje významnou roli i názor místních náboženských autorit.“ (Klapetek) Místní pastor například plní významnou úlohu, pokud se jedná o směřování toku finanční pomoci pro potřebné. Nigerijská církevní komunita Redeemed Christian

Church of God, působící v Praze, zřídila pro pomoc krajanům, kteří mají finanční problémy, speciální oddělení. Ovšem o tom, jestli se těmto potřebným finanční podpora nakonec poskytne, rozhoduje pouze místní pastor (Zdeňková 2013). V rámci existujících sdružení migrantů z bývalé Jugoslávie náboženská otázka mezi jejich prioritami nefiguruje, a to ani v případě, že se mezi jejich členy nacházejí Bosňáci-muslimové.

Přestože naprostá většina subsaharských migrantů pobývajících v České republice jsou věřící (3/4 z nich představují křesťané a 1/4 muslimové) zakládající sdružení s částečným náboženským přesahem, bylo by mylné se domnívat, že celá první generace afrických migrantů žije v České republice výhradně komunitním životem. Snahy první generace migrantů o vytváření spolků založených na silných mezilidských vazbách, společných kultovních aktivitách a solidaritě, které by alternovaly rodinný a komunitní život v subsaharské Africe, brzy po imigraci nahrazuje evropský individualismus. „Vyměňujeme solidaritu za individualismus, abychom se adaptovali na způsob života v Evropě.“ (Nkrumah) Slábnoucí pocit solidarity je možné spatřit nejen v rámci té které diaspory, ale rovněž mezi skupinami migrantů zaujímajícími v české společnosti na jedné straně stabilnější a na druhé straně překérnější pozice (Zdeňková 2013). Dobře ekonomicky zajištění afričtí migranti se stabilním pobytovým statutem svým – v tomto ohledu – méně šťastným krajanům s integrací do české společnosti prakticky vůbec nepomáhají. Výzkum nigerijské diaspory, realizovaný Janou Zdeňkovou z Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze prostřednictvím biografických rozhovorů a zúčastněného pozorování v jejich církevní komunitě, dokonce poukázal na aroganci dobře zajištěných Nigerijců vůči méně dobře integrovaným Nigerijcům (ibid.). Z biografických rozhovorů vyplývá nepochopení pro méně „úspěšné“ krajany. Dobře integrovaní nigerijští migranti se dokonce vyhýbají pohybu na Václavském náměstí, aby nebyli ztotožňováni s těmi, kteří zvou zahraniční turisty do nočních klubů. Pocit solidarity zde prakticky chybí (ibid.).

„Přál bych si, aby interkomunitní solidarita byla v České republice mezi africkými migranty silnější, protože pouze jako jednotný celek můžeme na jedné straně snadněji vyhovět požadavkům kladeným ze strany nově přichozích migrantů a na druhé straně lépe zorganizovat finanční podporu potřebným v rámci komunity pobývajících v České republice nebo v zemi původu.“ (Nkrumah) Jako jednotný celek, který by spojoval migranty napříč všemi komunitami Afričanů, bychom si vytvořili „dostatečný prostor pro širší diskusi a výměnu životních zkušeností souvisejících s integračním procesem v České republice. Jedním z plodů této spolupráce by bylo rovněž posílení

interkulturního porozumění mezi představiteli jednotlivých komunit afrických migrantů a majoritní populace.“ (Nkrumah). Občanské sdružení Humanitas Afrika se například snaží motivovat anglofonní sdružení afrických migrantů pobývajících v České republice (konkrétně zambijská, ghanská a tanzanská) ke vzájemné spolupráci na přípravě pravidelných informativních a kulturních setkání, která by majoritní společnosti představovala vždy odlišnou zemi původu jejich afrických spoluobčanů.

Společný jazyk je vedle stejného etnického původu základním předpokladem pro navázání a udržení sociálního kontaktu mezi členy africké komunity v České republice. Frankofonní afričtí migranti se sdružují zejména s migranty pocházejícími z bývalých francouzských a belgických kolonií, anglofonní migranti zase s migranty pocházejícími z bývalých britských kolonií (Gerstnerová 2007).

Oproti tomu migranti ze zemí bývalé Jugoslávie se ve většině případů, vzhledem k příbuznosti mateřských jazyků zemí jejich původu (srbština, chorvatština, bosensština atd.), mezi sebou dobře dorozumějí. Velký problém jim nedělá ani komunikace s Čechy.

Povaha a zaměření příslušného sdružení cizinců předurčuje jak jeho funkci, tak frekvenci pořádaných společných aktivit. Členové církevní komunity Nigerijců Redeemed Christian Church of God se věnují především těm aktivitám, které jsou realizovány na církevní půdě, a setkávají se každou neděli u příležitosti mše svaté. K menším, ale četnějším schůzkám afrických migrantů (anglicky, francouzsky či portugalsky mluvících) dále dochází v rámci privátních bytů, popř. vysokoškolských kolejí (zejm. České zemědělské univerzity v Praze 6). Migranti ze subsaharské Afriky a bývalé Jugoslávie se také pravidelně setkávají při nejrůznějších kulturně-sportovních akcích organizovaných místními komunitními spolky.

Dynamika a efektivita sdružení cizinců v závislosti na kontextu

Migranti přijíždějící do České republiky v doprovodu svých rodinných příslušníků investují méně energie do utváření komunitních spolků. Podobně se chovat mají tendenci i migranti pocházející z obdobného sociokulturního a historicko-politického prostředí jako čeští občané. Zájem migrantů o utváření komunitních sdružení také klesá s konfrontací s méně závažnými socioekonomickými problémy v průběhu integračního procesu.

„Domnívám se, že se sdružují zejména migranti v nouzi, když si potřebují zajistit existenci. Bezprostředně po našem příjezdu do České republiky jsme spolu s ostatními uprchlíky ze zemí bývalé Jugoslávie trávili hodně času. Začínali jsme

úplně od nuly a nevěděli, jak na to. Chyběly nám informace, jak si do začátku vyřídit potřebné doklady atd. Z roku na rok se však situace měnila a naše závislost na pomoci komunity slábla. Jak se okruh našich známých postupně rozšiřoval, rostly i možnosti řešení nejrůznějších životních situací. Migranti z bývalé Jugoslávie se obvykle v české společnosti rychle zorientují a brzy se uplatní i na místním trhu práce. Oproti migrantům z ‚exotických‘ zemí jsou migranti z bývalé Jugoslávie v České republice vnímáni s jistým respektem a dobře se jim tu vede.“ (Silajdžić)

Přistěhovalci ze subsaharské Afriky se v české společnosti, která se teprve v posledních dvou desetiletích ve větším měřítku otevřela mezikontinentální migraci, cítí být příliš viditelní a rovněž zranitelní vůči vnějším atakům diskriminace (Aka). Není pro ně vůbec jednoduché vytvořit si síť známostí, která by jim na jedné straně pomohla překonat stesk po domovině, a na druhé straně pomohla vyřešit problémy související s vyřizováním nejrůznějších pobytových záležitostí.

Z výzkumu vyplynulo, že se afričtí migranti obvykle neradi se svými problémy svěřují přímo představitelům hostitelské společnosti a zcela jednoznačně preferují konzultaci se svými krajany nebo dalšími imigranty ze subsaharské Afriky. „Vyskytne-li se nějaký problém, který migrant nedokáže vyřešit sám, obrací se v první řadě na své krajany z neformálních spolků afrických migrantů. Pokud ani ti nejsou schopni migrantovi pomoci, doporučí mu někoho, kdo se v příslušné záležitosti více orientuje. ... Neformální sdružení afrických migrantů totiž většinou nedisponují nezbytnými jazykovými znalostmi, aby mohla komunikovat přímo s českými úřady a vyřešit tak migrantův problém, ale obvykle vědí, na koho dalšího by se měl migrant v dané situaci obrátit.“ (Mpaka) Neformální sdružení Guinejců, Senegalců, Kamerunců, Nigerijců, Konžanů a migrantů z Pobřeží slonoviny tak bývají napojena na oficiální sdružení krajanů, která ve skutečnosti působí jako mediátoři mezi migrantem a většinovou společností. Např. Česko-africká společnost vznikla s cílem vyplnit mezeru na zdejším „trhu“ poskytováním specifické pomoci subsaharským imigrantům. Působí tak do jisté míry jako prostředník mezi africkými migranty a českou společností. „Migranti se na nás obracejí se svými pobytovými, finančními, zdravotními a partnerskými problémy, ale řešíme také důsledky fyzických konfliktů mezi jednotlivými africkými diasporami.“ (Mpaka)

Sdružení migrantů z bývalé Jugoslávie (ať už formálního, nebo neformálního charakteru) na rozdíl od afrických spolků obvykle nepředstavují prostředníky mezi přistěhovaleckou komunitou a majoritní společností. Nicméně záleží na vážnosti řešeného problému a kontextu imigrace.

Při jakémkoli prvním kontaktu s neformálními či formálními sdruženími migrantů hraje nejdůležitější roli charisma jejich členů, zvláště pak samotného prezidenta sdružení. Migrantů nekontaktují komunitní spolky pro jejich formální či neformální poslání, ale cíleně se obracejí na konkrétní osoby, které buď znají, nebo jim byly někým doporučeny. Nejčastěji to bývá právě prezident příslušného sdružení (Mpaka, Nkrumah). Všichni uprchlíci z bývalé Jugoslávie znají „doktora“ ze sdružení Lastavica, který je jeho předsedou (Muhic Dizdarevic).

Ačkoli sdružení občanů bývalé Jugoslávie mívají oproti sdružením afrických migrantů častěji formální charakter, nevypovídá to o jejich vyšší aktivitě. V porovnání s africkými sdruženími je navíc spolků migrantů z bývalé Jugoslávie v České republice podstatně méně.

Absenci registrace většiny existujících sdružení afrických migrantů lze vysvětlit jednak nedostatečnou tradicí (do dubna roku 2006 nesměla být občanská sdružení zakládána pouze cizinci), jednak nezájmem, pramenícím z nedostatku praktických výhod (finanční a materiální pomoci), které by z jejich eventuální registrace vyplynuly. V České republice například neexistuje žádný program, který by sdružením cizinců pravidelně rozděloval finanční příspěvky na podporu jejich sociálně-integračních aktivit. Přístup k jakýmkoli veřejným finančním prostředkům je velmi omezen. Sdružení afrických migrantů jsou tak při realizaci svých aktivit většinou odkázána na svépomoc v rámci dané komunity. „Na naše služby nezískáváme od státu ani od samosprávy žádné příspěvky. Vše financujeme vlastními silami.“ (Mpaka) Skrovné finanční prostředky, které lze od samosprávných orgánů získat, podporují především realizaci kulturních akcí, kterých se zúčastňují i představitelé majoritní společnosti. „Pouze jednou jsme získali od pražského magistrátu menší finanční příspěvek ve výši asi 15 000,- Kč na pořádání Afrického kulturního dne.“ (Mpaka). Exotické kulturní festivaly jsou, zdá se, do určité míry samosprávou podporovány, neboť v nich spatřuje vlastní prospěch (Gerstnerová 2012). Jedná se totiž o přímé zviditelnění příslušné obce (nebo městské části), které by mohlo nepřímo pomoci ke znovuzvolení jejich politických představitelů. Podpora méně viditelných aktivit na pomoc africkým migrantům, jako například integrovat se na místním trhu práce, už zřejmě přitažlivá pro místní samosprávu není. „Několikrát jsme se pokoušeli získat finanční prostředky na výuku českého jazyka, ale nikdy jsme neuspěli. Samosprávní orgány nám nevyšly vstříc.“ (Mpaka) „Za služby, které poskytujeme neziskovým organizacím na podporu migrantů, rovněž nic nedostáváme.“ (představitelé sdružení afrických migrantů) „České neziskové organizace se na nás pravidelně obracejí s prosbou o překladatelské služby. Už několikrát jsme tak pomohli identifikovat skutečný předmět migrantova trápení.“ (Mpaka) I v případě, že afričtí migranti

dostatečně ovládají nějaký evropský jazyk, „mají problém otevřít se a svěřit se cizímu člověku se svými problémy.“ „Mám pocit, že mi nerozumějí, že mě považují za imbecila.“ (konžský uprchlík) „Afričtí migranti obvykle více důvěřují svým krajanům (popř. ostatním obyvatelům subsaharské Afriky) než jakýmkoli prostředníkům z hostitelské společnosti.“ (Mpaka) Pocity nedůvěry vůči představitelům majoritní společnosti jsou přitom nejsilnější u nejpočetnější skupiny afrických migrantů, která v České republice pobývá, a to „u komunity Nigerijců“ (Mpaka). Vyřešení problémů afrického migranta obvykle také vyžaduje znalost poměrů v zemi původu a zvyků v hostitelské společnosti. Už z principu je proto interpretace zvyků hostitelské společnosti imigrantům z jiného sociokulturního prostředí mnohem snadnější pro představitele přistěhovalecké diaspory, v hostitelské společnosti již nějaký rok etablované, než pro české neziskové organizace (Mpaka, Nkrumah, Aka). „České neziskové organizace (NNO) nedisponují příslušným know-how, které by jim umožnilo specifický požadavek afrického migranta optimálně zodpovědět. Je proto smutné, že si na nás neziskové organizace vzpomenou, jen když něco potřebují. Zatím se nestalo, že by nás chtěly asociovat jako oficiálního partnera do svých připravovaných národních či mezinárodních projektů.“ (představitel sdružení afrických migrantů) „Afričtí migranti si proto musejí v České republice pomoci zejména sami mezi sebou.“ (Mpaka) Lepších výsledků ve svém snažení však dosáhnou pouze za předpokladu, že se dokážou lépe zorganizovat, zprofesionalizují své aktivity, vyřeší interní konflikty a najdou čas na realizaci nejdůležitějších identifikovaných aktivit (Nkrumah).

Sdružení migrantů bývalé Jugoslávie mezi sebou v současné době žádný kontakt nevyhledávají. „Znám pouze jedno sdružení občanů bývalé Jugoslávie v České republice – Sdružení srbské menšiny v Česku sv. Sava, ve vzájemném kontaktu však nejsme.“ (Jaganjac) Z rozhovorů vyplynulo, že občané bývalé Jugoslávie jsou v České republice natolik dobře integrováni, že obvykle nepotřebují sociální síť v podobě komunitních spolků k jiným účelům než k udržování kulturní identity země původu. „Cítíme se tady normálně. Naším jediným problémem je to, že nejsme doma.“ (Silajdžić) Rychlá adaptace migrantů z bývalé Jugoslávie na místní podmínky je dána jak kulturními, tak historickými důvody. Občané bývalé Jugoslávie často pracovali a studovali v bývalém Československu. Češi za komunismu také velmi rádi jezdili na dovolenou k Jaderskému moři. Dobře se navzájem známe (Jaganjac, Silajdžić). Současný imigrační kontext se nicméně mění. „Zatímco v 90. letech byla jediným motivem příjezdu do České republiky záchrana života, dnes se jedná především o ekonomickou migraci mládeže,“ (Silajdžić) „která přijíždí hlavně díky sociálním sítím – facebook apod.“ (Muhic Dizdarevic) Prostřednictvím moderních sociálních sítí mladí aspiranti na

emigraci u zdejších již dobře integrovaných migrantů zjišťují, jak to tady chodí. Novodobá ekonomická emigrace z bývalé Jugoslávie do značné míry reflektuje situaci v zemi původu (Muhic Dizdarevic, Silajdžić). „Mládež pocítuje určitou beznaděj, pokud jde o politický a ekonomický vývoj jejich rodné země. V Bosně a Hercegovině například mladí tvoří 45 % všech nezaměstnaných. V Srbsku a Makedonii se situace moc neliší.“ (Silajdžić) Česká republika těmto mladým migrantům z bývalé Jugoslávie imponuje svou jazykovou a kulturní blízkostí.

Intenzita vzájemných kontaktů i náplň aktivit sdružení migrantů se mění v závislosti na nových potřebách, identifikovaných v průběhu integračního procesu a ekonomického cyklu. Oproti západoevropským zemím však není v České republice například obvyklé, aby si „členové přistěhovalecké komunity mezi sebou vypomáhali poskytováním drobných půjček na překlenutí momentální nepříznivé finanční situace nebo na založení živnosti. Finančně si však africká komunita vypomáhá v případě úmrtí krajana. Africká kultura totiž vyžaduje, aby tělo zemřelého bylo pohřbeno v zemi původu. Tato forma interkomunitní solidarity má bohužel pouze krátkodobý stmelující charakter.“ (Nkrumah) Africká komunita dále přispívá i na zdravotní ošetření svého krajana. „Stává se, že africký migrant v České republice těžce onemocní, aniž by tady byl pojištěn. V takovém případě komunita jednotně přispívá na uhrazení nákladů za léčení. Pád do dluhové pasti, související s úhradou nákladů za ošetření migranta ve zdravotnických zařízeních, často souvisí s absencí řádné pracovní smlouvy.“ (Yeboah)

Ekonomická situace migrantů v době hospodářské krize

V posledních několika letech se zvyšuje počet migrantů, kteří jsou ochotni pracovat pro zaměstnavatele za extrémně těžkých podmínek nebo bez legálně uzavřeného pracovního poměru. Zdá se, že jejich počet stále roste, i přestože od 1. ledna 2012 za práci „načerno“ hrozí zaměstnavatelům vysoké pokuty – od 250 000 do 10 milionů Kč (Firemní finance 2012). „Výkon neoprávněných aktivit tak i nadále zůstává v České republice relativně rozšířeným a tolerovaným jevem.“ (Drbohlav 2008: 279). „Jestli nakonec příslušný migrant nelegální práci přijme nebo nikoli závisí na prekérnosti jeho životní situace a druhu pobytového statusu. Je-li například migrant nucen zajistit si prostředky na uhrazení základních životních potřeb sám, jeho ochota přijmout práci načerno se výrazně zvyšuje.“ (Yeboah) Zdaleka nejčastěji přijímají práci načerno migranti disponující dočasným pobytovým statutem, kteří navíc nesplňují podmínky pro své zařazení do českého systému sociálního zabezpečení. Až 83 % žadatelů o mezinárodní ochranu má s nelegální prací osobní zkušenost (viz obr. 1).

Získání jak legálního, tak nelegálního pracovního místa bývá velmi často podmíněno funkčností migrantovy sociální sítě (Gerstnerová 2012). Obvykle se ovšem jedná o práci na nekvalifikovaných pozicích.⁷

„Problémem dequalifikace afrických migrantů na českém trhu práce se zabývá i naše sdružení. Snažíme se naši pomoc šít na míru jak potřebám migranta, tak jeho předchozím pracovním zkušenostem. Když se na nás například obrátí automechanik, naplánujeme mu takové vzdělávací aktivity, které by mu napomohly opětovně vykonávat jeho původní profesi. To znamená, že mu za pomoci úřadu práce zajistíme kurz českého jazyka a posléze i rekvalifikaci na automechanika. Tato příprava na výkon povolání může trvat třeba až dva roky, ale výsledek určitě stojí za to. Migrant je spokojen, že může v České republice vykonávat profesi, které rozumí. Středoškolsky vzdělaní migranti jsou přitom o něco méně ohroženi dequalifikací než vysokoškolsky vzdělaní migranti. Rychlá rekvalifikace na lékaře nebo vysokoškolského profesora není dost dobře možná.“ (Mpaka) Vysokoškolsky vzdělané osoby přitom představují zhruba 2/3 všech migrantů subsaharského původu pobývajících v České republice (Gerstnerová – Vitnerová 2011). Současná ekonomická krize snížila počty pracovníků zastávajících pozice vyžadující vyšší vzdělání (ČSÚ 2008–2011). Zatímco v roce 2008 pracovali subsaharští migranti – dle klasifikace ekonomických činností NACE – nejčastěji v oborech vyžadujících obecně vyšší vzdělání (sekce G, J, M, P,

⁷ Jeden oslovený nelegálně pracující žadatel o mezinárodní ochranu původem z Demokratické republiky Kongo se svěřil se svou zkušeností s prací u firmy pro doručování poštovních zásilek, jež mu zprostředkoval jeho krajan. Poznamenal například, že na základě uzavřené fiktivní pracovní smlouvy (postrádající celé jméno pracovníka, druh práce, místo výkonu práce, datum nástupu do zaměstnání) se zástupcem nejmenované doručovatelské firmy, neměl nikdy jistotu, zda mu bude jeho práce zaplacená a kolik bude činit jeho hodinový honorář. Pracovní podmínky byly, dle prohlášení respondenta, dojednány s vedením podniku pouze ústně a skutečná mzda této ústní dohodě nikdy neodpovídala (Gerstnerová 2009). V Africe má přitom ústní dohoda stejnou váhu jako písemná smlouva v Evropě, a proto se mnohým migrantům nechce věřit, že by zaměstnavatel byl schopen takového podvodu. Jiný nelegálně pracující žadatel o mezinárodní ochranu, taktéž původem z Demokratické republiky Kongo, se svěřil, že již po dobu 11 měsíců pracuje u stavební firmy bez jakékoli výplaty. I v tomto případě žadatel o mezinárodní ochranu získal práci načerno skrze svého krajana. „Od září minulého roku skládám a rozkládám lešení. Stále jsem nedostal jedinou výplatu. Je to strašná situace. Status žadatele o azyl mě naprosto psychicky podlamuje a nutí mě krást.“ (konžský uprchlík) Ruský mluvící zaměstnavatel vyplacení jeho měsíční mzdy podmiňuje doložením neustále nových a nových administrativních potvrzení. Skrze svou vlastní sociální síť si našel práci (tentokrát legálního charakteru) také azylant z Guiney Conakry, který přijel do České republiky na turistické vízum, aby navštívil svého bratra studujícího na vysoké škole. Na území České republiky následně požádal o mezinárodní ochranu. Mezinárodní ochranu sice získal, ale vzhledem k tomu, že nemluvil dobře česky, byla jeho šance na nalezení pracovního místa značně limitována. Azylant z Guiney Conakry proto rozšířil pracovní tým svého bratra, který si už po několik let vydělával prodejem lístků na projížďku lodí po Vltavě.

C), v roce 2011 se oproti tomu téměř čtyřikrát navýšil počet subsaharských pracovníků působících v administrativních a podpůrných činnostech (sekce N), do kterých mj. spadají činnosti související se stavbami a úpravou krajiny, kombinované, úklidové nebo podpůrné činnosti pro podnikání (balení atd.). Sekce N se tak v roce 2011 stala třetí nejpočetnější ekonomickou sekcí, ve které subsaharští pracovníci nejčastěji působí (po sekci J a G).

Ekonomická krize zasáhla téměř 60 % z 90 afrických respondentů oslovených v hlavním městě Praze a ve Středočeském kraji (Gerstnerová – Vitnerová 2011), kde se situuje 70–80 % všech ekonomicky aktivních subsaharských migrantů. Někteří z afrických migrantů ekonomickou krizi spojují se ztrátou zaměstnání, jiní s významným snížením mzdy z důvodu obecně nižší poptávky po nabízených službách a komoditách. Pravidelné posílání remitencí rodinám do země původu však podle vyjádření respondentů a představitelů afrických sdružení nebylo současnou ekonomickou krizí přerušeno. „Krise nekrize, žít se musí dál. Rodina v zemi původu na naši pomoc čeká a argument pro pozastavení zaslání finančních příspěvků – ekonomická krize – by asi jen stěžejně pochopila.“ (migrant z Pobřeží slonoviny, 2011) Finanční příspěvek jim slouží na pokrytí části životních nákladů nebo nezbytného zdravotního ošetření člena rodiny. Z výzkumného vzorku 90 migrantů posílá 59 % respondentů své vzdálené rodině v zemi původu „čas od času“ věcný dar nebo peněžitou pomoc. Každý měsíc posílá peněžitou pomoc celkem 9 % oslovených respondentů. Finanční příspěvek rodině do země původu však zpravidla posílají jen představitelé první generace migrantů, a to nejčastěji ti, kteří v České republice pobývají déle než tři roky, ale méně než 12 let (Gerstnerová 2010).

Taktéž v případě migrantů z bývalé Jugoslávie je finanční podpora rodin v zemích původu samozřejmostí. „Neznám snad nikoho, kdo by v zemi původu nikoho neměl a finančně či materiálně ho nepodporoval.“ (Jaganjac) Podoba finanční a materiální podpory rodinných příslušníků se v zemích bývalé Jugoslávie odvíjí od vzniklých potřeb. Často se však jedná o finanční zajištění rodičů válečných uprchlíků na stáří. „Rodiče obvykle s námi neutíkali, zůstali doma. A ti, kteří válečným konfliktům také utekli, se zpravidla zase vrátili zpět do vlasti. Nemohli se na stará kolena učit žít úplně jiným životem.“ (Silajdžić) Migrantů z bývalé Jugoslávie pobývajících v České republice se tak starají o logistické zabezpečení služeb sociální péče o nemohoucí rodiče. „Moje máma má problémy se zrakem a vyžaduje každodenní péči jiné fyzické osoby. Posílám proto pravidelně měsíční příspěvky vzdáleným rodinným příslušníkům v zemi původu, aby se o ni dobře starali a nic jí nechybělo.“ (svědek ze Srbska, 2013) V současné době představitelé sdružení migrantů z bývalé Jugoslávie společnými silami podporují i realizaci

šesti projektů SOS vesniček v zemi původu a rovněž zajišťují obyvatelům SOS vesniček krátkou návštěvu českého hlavního města (Jaganjac).

Závěrem

Z výzkumu vyplynulo, že zájem migrantů o sdružování se v komunitních spolcích je obvykle tím větší, čím vzdálenější jsou historicko-kulturní kořeny mezi zemí původu migranta a Českou republikou. Nicméně míru závislosti migrantů na pomoci ostatních krajanů také determinuje délka pobytu v hostitelské společnosti, socioekonomická situace daného migranta a soudržnost jeho rodinného zázemí. Tendence sdružovat se v komunitních spolcích (oficiálního nebo neoficiálního charakteru) je o něco výraznější u afrických migrantů než u migrantů z bývalé Jugoslávie, přestože je Afričanů v České republice třikrát méně. Sdružení afrických migrantů do jisté míry alternují chybějící rodinné vazby a pro migranty často představují jedinou jistotu v extrémně proměnlivé a nejisté realitě. Zatímco afričtí imigranti navštěvují spolky především kvůli tomu, aby zde hledali pomoc jak se přiblížit majoritní společnosti, a potřebují je zejména v prvních měsících po svém příjezdu do České republiky, imigranti z bývalé Jugoslávie si často pomohou s řešením svízelných situací individuálně (nebo v rámci existujícího rodinného kruhu) a spolky zpravidla zakládají až po mnoha letech, aby se jim snáze udržovalo pouto se zemí původu.

Obecně platí, že s rozšiřujícími se sociálními vazbami na majoritní společnost rostou i možnosti řešení nejrůznějších životních situací mimo přistěhovaleckou komunitu. Migrantů z bývalé Jugoslávie s vyvinutými sociálními vazbami přesahujícími komunitu proto obvykle nevyužívají spolky jako prostředníků mezi nimi a majoritní společností. Závisí ovšem na kontextu imigrace a vážnosti řešeného problému. V případě obou studovaných komunit migranti nekontaktují krajanské spolky pro jejich formální či neformální posláním, ale cíleně se obracejí na konkrétní osoby, které buď znají, nebo jim byly někým doporučeny.

Výzkum ukázal, že rozsah a funkčnost migrantovy sociální sítě usnadňuje orientaci migrantů v hostitelské společnosti a také se podílí (přímo či nepřímo) na jejich začleňování na místním trhu práce. Efektivitu realizovaných aktivit sdružení cizinců však mnohdy limituje jejich neformální charakter, nedostatečná organizovanost i výskyt interních konfliktů.

Sdružení cizinců ze subsaharské Afriky se domnívají, že vyřešení problémů konkrétního migranta obvykle vyžaduje znalost poměrů v zemi původu. Z tohoto důvodu neskrývali jejich představitelé během rozhovorů svůj zájem o užší spolupráci s českými neziskovými organizacemi a místní samosprávou. Zahrnutí sdružení cizinců do debaty je dle odboru sociálních služeb Magistrátu města

Plzně důležité i z důvodu, že jedním z největších identifikovaných nedostatků procesu integrace cizinců do hostitelské společnosti je nízká informovanost cizinců o jejich právech a povinnostech (Gerstnerová 2012). Můžeme usuzovat, že v současné době informace o právech a povinnostech cizinců (pobývajících na území České republiky) necirkulují v adekvátní míře v jejich komunitách. Spolupráce se sdruženími cizinců v této oblasti by proto mohla přispět k minimalizaci dezinterpretace existujících legislativních předpisů a jejich dopadu na každodenní život cizince a rovněž na maximalizaci efektivnosti implementovaných integračních opatření.

Duben 2014

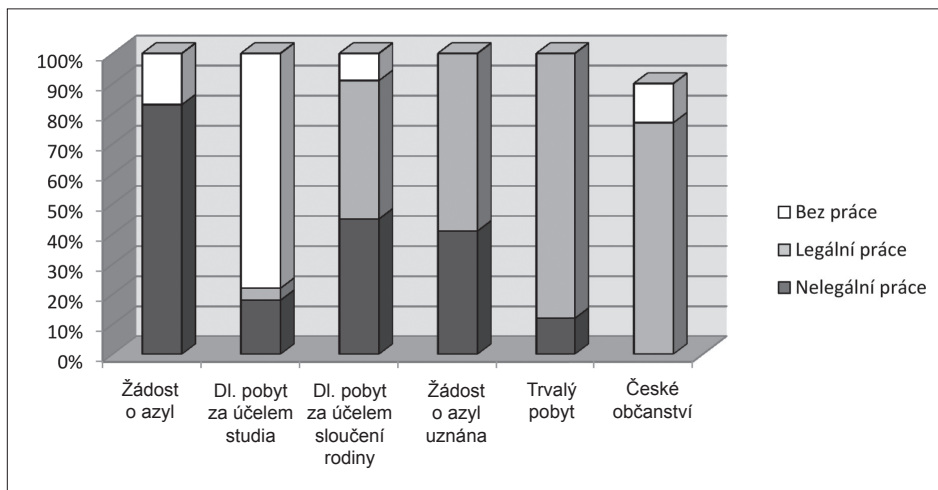
Literatura:

- Aldrich, Howard – Waldinger, Roger: 1990 – Ethnicity and Entrepreneurship. *Annual Review of Sociology* 16: 111–135.
- Bonacich, Edna: 1972 – A Theory of Ethnic Antagonism: The Split Labor Market. *American Sociological Review* 37: 5: 547–559.
- Bonacich, Edna: 1973 – A theory of middleman minorities. *American Sociological Review* 38: 583–594.
- Castles, Stephen: 2008 – *Conference on Theories of Migration and Social Change*. Oxford: St Anne's College. 1.–3. 7. 2008.
- ČSÚ: *Český statistický úřad*. 2008–2011. Praha: Český statistický úřad.
- Daniel, Ondřej: 2009 – Žitý prostor migrantů z bývalé Jugoslávie. *Člověk, časopis pro humanitní a společenské vědy*. Dostupné z: <http://clovek.ff.cuni.cz/view.php?cislocianku=2010073101>.
- Drbohlav, Dušan: 2003 – Ethnicity and International Migration: Focus on Family and Religion. *Studi Emigrazione/Migration Studies* 50: 626.
- Drbohlav, Dušan: 2008 – *Nelegální ekonomické aktivity migrantů – Česko v evropském kontextu*. Praha: Karolinum.
- Firemní finance: 2012 – *Za práci načerno byly zaplacený pokuty za 106 milionů korun*. Praha: Firemní finance.cz, 22. srpen 2012.
- Gerstnerová, Andrea: 2007 – *Posilování kulturní diverzity: podpora systematického přístupu řešení otázek kulturní integrace příchozích*. Výzkumný projekt Grantové agentury Univerzity Karlovy v Praze. Identifikační č. projektu: 265/2006/B-GEO/PfF. Realizace projektu: 1. 1. 2006 – 31. 12. 2007.
- Gerstnerová, Andrea: 2009 – *Integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů v Praze: Komparativní srovnání se situací v Paříži, Londýně a Lutychu*. Disertační práce. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
- Gerstnerová, Andrea: 2010 – *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnání v ČR*. Praha: Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky.

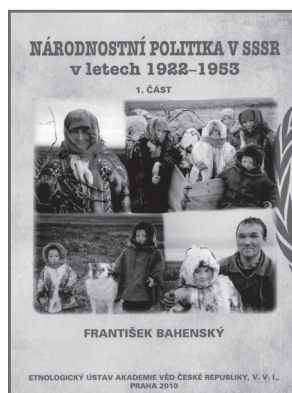
- Gerstnerová, Andrea: 2012 – *Integrace imigrantů ze subsaharské Afriky a bývalé Jugoslávie na lucemburském trhu práce v době ekonomické krize; Jakou roli hrají sdružení cizinců? Srovnání se situací v Belgii a České republice*. Výzkumný projekt financovaný ze zdrojů Národního fondu pro výzkum v Lucemburku a spolufinancován programem Evropské komise Marie Curie (FP7-COFUND). Identifikační č. projektu: AFR 1186667. Realizace projektu: 1. 12. 2011 – 30. 11. 2013.
- Gerstnerová, Andrea – Vítnerová, Hana: 2011 – Afričané v České republice; Integrace problémem i výzvou. *Slovo* 8: 3: 20–21.
- Hou, Feng: 2009 – Immigrants working with co-ethnics: Who are they and how do they fare? *International Migration* 47: 2: 69–100.
- Šišková, Taťána (ed.): 2001 – *Menšiny a migranti v České republice. My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál.
- Waldinger, Roger: 1994 – The making of an immigrant niche. *International Migration Review* 28: 3–30.
- Wilson, Kenneth – Portes, Alejandro: 1980 – Immigrant Enclaves: An Analysis of the Labor Market Experiences of Cubans in Miami. *American Journal of Sociology* 86: 2: 295–319.
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění.
- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, v platném znění.
- Zdeňková, Jana: 2013 – *Maskulinita v procesu migrace u nigerijských imigrantů*. Magisterská práce. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.
-

Contact: RNDr. Andrea Gerstnerová, Ph.D., Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Albertov 6, 128 43 Praha 2, Czech Republic; e-mail: andrea.gerstnerova@gmail.com.

Obr. 1 Legální a nelegální zaměstnání oslovených respondentů v roce 2011 (n=90)

Zdroj: Gerstnerová – Vítnerová 2011

František Bahenský Národnostní politika v SSSR v letech 1922–1953. I. část

Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha 2010. 120 s.,
jmenný rejstřík, anglické resumé

Práce vychází jak z analýzy nevydaných pramenů institucionální povahy (ruské státní archivy), tak ze široké škály již publikovaných archiválií. Kniha se snaží v historické perspektivě ukázat na vybraných příkladech realizaci národně-teritoriální autonomie ve 20. a 30. letech 20. století. Na jedné straně její mnohovrstevnatost, nejednoznačnost, rozporuplnost, na druhé obecně sledovatelné tendence. Publikace představuje

první část dvoudílné práce, která zahrnuje období 1922–1941. V druhé části bude analyzována národnostní politika SSSR v letech 1941–1953.

CENA: 150 Kč

ISBN 978-80-87112-40-3

Objednávky vyřizuje: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Na Florenci 2, 110 00 Praha 1,
tel.: 234 612 611, e-mail: gergelova@eu.cas.cz.